

271

D E K R E T

z dnia 25 września 1945 r.

Przepisy wprowadzające prawo małżeńskie.

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) — Rada Ministrów postanowiła, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Art. I. § 1. Z dniem wejścia w życie prawa małżeńskiego tracą moc dotychczasowe przepisy w przedmiotach, prawem tym objętych.

§ 2. W szczególności tracą moc przepisy, wymienione w artykułach następujących, wraz ze wszystkimi późniejszymi zmianami i uzupełnieniami.

Art. II. Uchyła się:

1) art. 46 ust. 1 zdanie ostatnie i art. 47 zdanie trzecie przepisów o organizacji gmin wyznano-

wych żydowskich na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr 52, poz. 500);

2) art. 16 ustawy z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr 30, poz. 240);

3) art. 10 ustawy z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Karałmskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr 30, poz. 241);

4) art. 34, 35 i 38 ust. 1) dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 25 listopada 1936 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko - Augs-

burskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R.P. Nr 88, poz. 613);

5) art. 74 i 79 ust. (2) dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 18 listopada 1938 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (Dz. U. R.P. Nr 88, poz. 597).

Art. III. § 1. Uchyła się:

1) art. 260 — 270, 292, 295 i 354 — 356 kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego,

2) prawo o małżeństwie z dnia 24 czerwca 1836 r. (Dz. pr. t. XVIII, str. 57 — 297),

3) art. 133 pkt 29 i art. 144 ustawy z dnia 8/20 lutego 1849 r. dla kościoła ewangelicko - augsburskiego (Dz. pr. t. XLII, str. 11),

4) art. 7 przepisów o zarządzie kościoła ewangelicko-reformowanego z dnia 8/20 lutego 1849 r. (Dz. pr. t. XLII, str. 239),

5) postanowienie Rady Administracyjnej z dnia 17/29 stycznia 1861 r. o organizacji sądu konsystorskiego ewangelicko - augsburskiego (Dz. pr. t. LIX, str. 163),

6) art. 1337, 1338, 1340, 1343 — 1345¹, 1345², 1345³, 1345⁴, 1356¹, 1356², 1356³, 1356⁴, 1356⁵, 1619 i 1620 ustawy postępowania cywilnego z 1864 r., utrzymane w mocy art. XVII § 1 pkt 8 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego,

7) art. II pkt 3 uchwały Komitetu do spraw Królestwa Polskiego z dnia 22 czerwca 1870 r. o urządzeniu zarządu gospodarczego m. Warszawy (Dz. pr. t. LXX, str. 262),

8) zdanie Rady Państwa z dnia 14 marca 1905 r. o zastąpieniu zapowiedzi świadectwem policji przy zawieraniu małżeństw rzymskich katolików z ewangelikami (Zb. pr. i rozp. Nr 86, poz. 704).

§ 2. Uchyła się pkt 1 ustawy z dnia 13/26 maja 1913 r. o polepszeniu losu dzieci nieślubnych (Zb. pr. i rozp. Nr 114, poz. 998), a w pkt 2 tej ustawy skreśla się wyrazy: „z mocy odpowiednich przepisów kanonicznych”.

Art. IV. § 1. Uchyła się:

1) dekret nadworny z dnia 28 czerwca 1806 r. o małżeństwach izraelitów, którzy zmienili wyznanie (Zb. u. s. Nr 771),

2) dekret kancelarii nadwornej z dnia 19 maja 1808 r. o jurysdykcji duchownych władz cywilnych i wojskowych (Zb. p. p. XXX str. 213),

3) §§ 44 — 136, 142, 153, 160 i 245 oraz utrzymane w mocy art. XXII § 2 przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań §§ 1263 — 1266 i 1382 kodeksu cywilnego austriackiego,

4) dekret nadworny z dnia 11 czerwca 1813 r. o rozwodach i małżeństwach żydowskich przez pełnomocnika (Zb. u. s. Nr 1053),

5) dekret kancelarii nadwornej z dnia 17 lipca 1813 r. o oświadczeniu zezwolenia na małżeństwa małoletnich lub niezdołnych (Zb. u. s. Nr 1065),

6) dekret nadworny z dnia 26 sierpnia 1814 r.

o zawieraniu małżeństw przez rozwiedzionych niekatolików (Zb. u. s. Nr 1099),

7) dekret kancelarii nadwornej z dnia 21 października 1814 r. o zezwoleniu ojca wyznania mojżeszowego dla syna katolika (Zb. u. s. Nr 1105),

8) dekret kancelarii nadwornej z dnia 23 września 1817 r. o żądaniu przysięgi co do braku przeszkód (Zb. u. s. Nr 1372),

9) dekret nadworny z dnia 23 sierpnia 1819 r. o postępowaniu w spornych sprawach małżeńskich (Zb. u. s. Nr 1595),

10) dekret kancelarii nadwornej z dnia 20 listopada 1820 r. o zastosowaniu § 115 k. c. do wyznania grecko - nieunickiego (Zb. u. prow. dla Galicji Nr 156),

11) dekret nadworny z dnia 10 sierpnia 1821 r. o rozwodzie i separacji małżonków żydowskich w razie przejścia na religię chrześcijańską (Zb. u. s. Nr 1789),

12) dekret nadworny z dnia 22 września 1821 r. o późniejszym zezwoleniu na małżeństwo pupila (Zb. u. s. Nr 1802),

13) dekret kancelarii nadwornej z dnia 17 czerwca 1825 r. o zaskarżaniu małżeństw osób małoletnich (Zb. u. s. Nr 2112),

14) dekret nadworny z dnia 19 maja 1827 r. o rozwodach przez pełnomocników (Zb. u. s. Nr 2277),

15) dekret nadworny z dnia 17 lipca 1835 r. o małżeństwie katolików z rozwiedzionymi akatolikami (Zb. u. s. Nr 61),

16) dekret kancelarii nadwornej z dnia 4 lutego 1837 r. o przepisach właściwych przy rozwodach izraelitów, którzy przeszli na wyznanie chrześcijańskie (Zb. u. s. Nr 168),

17) dekret kancelarii nadwornej z dnia 27 czerwca 1837 r. o dopuszczalności dochodzenia nieważności małżeństwa po śmierci jednego lub obu małżonków (Zb. u. s. Nr 208),

18) dekret nadworny z dnia 4 maja 1841 r. o obowiązku utrzymywania w razie rozdziału od stołu i łoża przy obopólnej winie małżonków (Zb. u. s. Nr 531),

19) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 1851 r. o ustanowieniu obrońcy węzła małżeńskiego (Dz. u. p. austr. Nr 251),

20) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 sierpnia 1853 r. o przepisach właściwych przy rozwodzie i separacji małżonków wyznania izraelickiego, którzy przeszli na wyznanie chrześcijańskie (Dz. u. p. austr. Nr 160),

21) §§ 190 i 191 patentu cesarskiego z dnia 9 sierpnia 1854 r. o postępowaniu w sprawach niespornych (Dz. u. p. austr. Nr 208),

22) ustawę z dnia 25 maja 1868 r. o warunkowej dopuszczalności zawierania małżeństwa przed władzą cywilną (Dz. u. p. austr. Nr 47),

23) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości,

Wyznań i Spraw Wewnętrznych z dnia 1 lipca 1868 r., zawierające przepisy wykonawcze do ustawy z dnia 25 maja 1868 r. (Dz. u. p. austr. Nr 80),

24) ustawę z dnia 31 grudnia 1868 r. o małżeństwie osób różnych wyznań (Dz. u. p. austr. z 1869 r. Nr 4),

25) ustawę z dnia 9 kwietnia 1870 r. o małżeństwach osób, nienależących do żadnego ustaważnanego kościoła lub stowarzyszenia religijnego i o prowadzeniu rejestrów urodzenia, małżeństw i śmierci (Dz. u. p. austr. Nr 51),

26) ustawę z dnia 4 lipca 1872 r. o przydzieleniu pewnych czynności urzędowych w sprawach małżeńskich politycznym władzom powiatowym (Dz. u. p. austr. Nr 111),

27) rozporządzenie Ministrów Spraw Wewnętrznych, Wyznań i Oświaty oraz Sprawiedliwości z dnia 29 maja 1876 r. o małżeństwach izraelitów, żyjących poza obrębem związku gminy wyznaniowej (Dz. u. p. austr. Nr 76),

28) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 22 października 1879 r. Nr 9482 o udziale duszpasterzy ewangelickich przy ślubach katolików nierozwiedzionych,

29) § 114 normy jurysdykcyjnej z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr 111), utrzymany w mocy art. XXV pkt 2 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego,

30) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 grudnia 1897 r. o postępowaniu w spornych sprawach małżeńskich (Dz. u. p. austr. Nr 283),

31) ustawę z dnia 2 lutego 1909 r. w sprawie zwrotu kosztów ustanowienia obrońcy wężła małżeńskiego i odpowiedzialności zastępców stron za należytości (Dz. u. p. austr. Nr 24),

32) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 maja 1911 r. o postępowaniu przygotowawczym w sprawach małżeńskich (Dz. u. p. austr. Nr 91),

§2. § 759 kodeksu cywilnego austriackiego otrzymuje brzmienie:

„Pozostały przy życiu małżonek nie ma praw, przewidzianych w §§ 757 i 758, jeżeli spadkodawca za życia wytoczył powództwo o rozwód, a powództwo należałoby uwzględnić“.

Art. V. Uchyla się §§ 1297 — 1361, 1478, 1564 — 1588, 1635 — 1637, 1661 i 1699 — 1704 kodeksu cywilnego niemieckiego.

Art. VI. Uchyla się:

1) w tomie X cz. 1 Zводу Praw: art. 1—108, 131¹ — 131⁶ i 133,

2) w tomie XI cz. 1 Zводу Praw:

a) z księgi pierwszej: art. 64 ust. II, uwaga 1, 2, 3, art. 250 ust. II, pkt 1, 2,

b) z księgi drugiej: art. 300 — 305, 317—386, 553 pkt 9, 636 — 690, 836, 845 — 854, 946 pkt 5, 949 i 1033,

c) z księgi czwartej: art. 1289 wraz z uwagą 2 i 1290

d) z księgi piątej: art. 1325 pkt 3 oraz zdanie ostatnie uwagi 1, 1327 i 1328,

e) z księgi szóstej: art. 1347, 1399 ust. 1 oraz pkt 1 i 1401.

Art. VII. Uchyla się:

1) węgierską ustawę o małżeństwie (art. XXXIII z 1894 r.)

2) § 4 i § 5 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych ustaw na Spisz i Orawę (Dz. U. R.P. Nr 90, poz. 833).

Art. VIII.

W kodeksie postępowania cywilnego wprowadza się zmiany następujące:

1) dotychczasowa treść art. 43 staje się § 1, a jako § 2 umieszcza się przepis w brzmieniu:

„§ 2. Sądem właściwym do wytoczenia przez prokuratora powództwa o unieważnienie małżeństwa jest, w razie jeżeli małżonkowie nie mają w Polsce ostatniego wspólnego zamieszkania, będącego miejscem stałego pobytu choć jednego z nich, sąd, w którego okręgu pozwany ma zamieszkanie lub pobyt, w braku tej podstawy do zapoznania — sąd, w którego okręgu ma siedzibę Sąd Najwyższy“;

2) w tytule V księgi drugiej części pierwszej rozdział I staje się rozdziałem II, a rozdział II — rozdziałem III, natomiast jako rozdział I umieszcza się przepisy w brzmieniu:

„Rozdział I.

Postępowanie w sprawach małżeńskich.

Art. 457¹. W sprawach małżeńskich, wynikających ze stosunków, objętych prawem małżeńskim, stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego ze zmianami, przewidzianymi w niniejszym rozdziale.

Art. 457². Małżonek ograniczony w zdolności do działań prawnych ma zdolność procesową w sprawach, wytoczonych na podstawie przepisów prawa małżeńskiego.

Art. 457³. Pełnomocnictwo ogólne nie wystarcza do występowania w sprawie. Zastępstwo strony przez adwokata nie jest obowiązkowe w postępowaniu przed sądem okręgowym.

Art. 457⁴. Strony, nie mogą żądać zwrotu kosztów procesowych, spowodowanych wystąpieniem prokuratora.

Art. 457⁵. Posiedzenia sądu odbywają się przy drzwiach zamkniętych, chyba że obie strony żądają jawności, a sąd uzna, że jawność nie zagraża dobrym obyczajom.

Art. 457⁶. Protokół posiedzenia sądowego powinien zawierać oświadczenie małżonków co do ilości, wieku i płci dzieci żyjących, stosunków majątkowych i zarobkowych obu małżonków, szczególnych obowiązków utrzymania osób, niebędą-

cych ich wspólnymi dziećmi, tudzież czy i jaką umowę małżeńską między sobą zawarli.

Art. 457⁷. Rozprawa odbywa się bez względu na niestawienie jednej ze stron, jednak w razie niestawienia się powoda na pierwsze posiedzenie sądowe postępowanie ulega umorzeniu, chyba że prokurator popiera żądanie unieważnienia.

Art. 457⁸. § 1. Jeżeli w toku postępowania sąd nabierze przekonania, że istnieją widoki na utrzymanie wspólnoty małżeńskiej, wówczas zawieszona postępowanie. Zawieszenie to może nastąpić tylko raz jeden z toku postępowania.

§ 2. Podjęcie postępowania może nastąpić na wniosek jednej ze stron, nie wcześniej jednak jak po upływie trzech miesięcy od dnia zawieszenia.

§ 3. Przepis art. 204 stosuje się tu odpowiednio.

Art. 457⁹. W sprawach o unieważnienie małżeństwa, popieranym przez prokuratora, nie mają zastosowania przepisy o zawieszeniu postępowania na zgodny wniosek lub z powodu niestawienia się obu stron, ani przepisy artykułu poprzedzającego.

Art. 457¹⁰. § 1. W sprawie o rozwód przewodniczący przed wyznaczeniem terminu pierwszej rozprawy wzywa strony do osobistego stawienia się do sądu na posiedzenie pojednawcze, którego przeprowadzenie porucza równocześnie wyznaczonemu przez siebie sędziemu. Sędzia wyznaczony nakłania strony do pojednania, mając w szczególności na uwadze dobro dzieci i społeczne znaczenie trwałości małżeństwa.

§ 2. Jeżeli pojednanie nie nastąpi, a odroczenie posiedzenia pojednawczego byłoby niecelowe, sędzia wyznaczony stwierdza, że próby pojednania nie dały wyniku.

§ 3. Sędzia wyznaczony ma w zakresie postępowania pojednawczego prawa przewodniczącego i prawa sądu orzekającego.

Art. 457¹¹. W sprawie o rozwód z powodu opuszczenia przez małżonka wspólnego zamieszkania przewodniczący, wzywając strony na posiedzenie pojednawcze, wezwie nadto odrębnym pismem tego małżonka do powrotu.

Art. 457¹². § 1. Pozew małżonka o unieważnienie małżeństwa doręcza się w odpisie prokuratorowi.

§ 2. Prokuratora wzywa się na posiedzenie sądowe; może on na równi ze stronami przytaczać fakty i środki dowodowe oraz stawiać wnioski. Sąd wydaje wyrok po wysłuchaniu wniosków prokuratora; wypis wyroku należy mu doręczyć.

§ 3. Prokuratorowi służą środki odwoławcze od orzeczeń zapadłych w sprawie.

Art. 457¹³. Jeżeli małżonek osobiście wezwany nie stawi się bez usprawiedliwionych powodów na posiedzenie pojednawcze lub na rozprawę, sąd może go skazać na grzywnę według przepisów o karach za pogwałcenie obowiązków świadka, jednak nie może nakazać sprowadzenia go przymusowo do sądu.

Art. 457¹⁴. § 1. Gdy chodzi o stwierdzenie przyczyny nieważności lub rozwodu, sąd nie jest związany uznaniem żądania powództwa ani przyznaniem faktów; może też dopuścić dowód, którego strony się zrzekły lub któremu się sprzeciwiły, oraz żądać złożenia przysięgi przez świadka lub biegłego, chociażby strony zwolniły go od niej.

§ 2. Przepis art. 359 § 2 nie ma zastosowania.

Art. 457¹⁵. § 1. Postępowanie w sprawie o unieważnienie małżeństwa, wytoczonej przez prokuratora, umarza się w razie śmierci jednego z małżonków; w sprawie, wytoczonej przez małżonka, postępowanie umarza się tylko w razie śmierci pozwanego; postępowanie zawieszają się w razie śmierci małżonka, który wytoczył powództwo.

§ 2. Postępowanie umarza się, jeżeli zstępni powoda w ciągu sześciu miesięcy od dnia jego śmierci nie zgłaszają wniosku o podjęcie postępowania.

Art. 457¹⁶. W razie śmierci jednego z małżonków umarza się postępowanie w sprawie o rozwód.

Art. 457¹⁷. Wyrok prawomocny w sprawie o unieważnienie małżeństwa lub rozwód ma skutek także w stosunku do osób trzecich.

Art. 457¹⁸. Nie ma skargi o wznowienie postępowania, jeżeli jedna ze stron wstąpiła w nowy związek małżeński po uprawomocnieniu się wyroku, orzekającego unieważnienie małżeństwa lub rozwód.

Art. IX. W przepisach wprowadzających kodeks postępowania cywilnego wprowadza się zmiany następujące:

1) uchyla się art. X, XXIII, XXVII pkt 6 i XXXI § 2 pkt 2;

2) w art. XXXI § 1 otrzymuje brzmienie:

„Z ustawy o ustroju sądownictwa pozostaje w mocy przepis § 23 o właściwości sądów grodzkich w sprawach postępowania wywoławczego”.

Art. X. § 1. Właściwy sąd grodzki rozpoznaje w postępowaniu niespornym sprawy, wymienione w art. 10 § 2, 13 § 1 i 16 §§ 2 i 3 prawa małżeńskiego.

§ 2. Do czasu jednolitego unormowania ustroju władz opiekuńczych władzą opiekuńczą w rozumieniu prawa małżeńskiego jest na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego sąd, powołany do zwołania rady rodzinnej lub opiekuńczej, na pozostałych obszarach Państwa — sąd opiekuńczy. Sprawy, wymienione w art. 6 § 2 i art. 32 prawa małżeńskiego, władza opiekuńcza rozpoznaje w trybie postępowania niespornego.

Art. XI. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, wydane w porozumieniu z Ministrem Zdrowia, ustali terminy, w jakich na poszczególnych obszarach Państwa wprowadzony zostanie obowiązek składania urzędnikowi stanu cywilnego świadectw lekarskich.

Art. XII. Na żądanie jednego z małżonków sąd orzeka rozwód, jeżeli drugi małżonek w czasie okupacji niemieckiej w toku wojny, rozpoczętej w dniu 1 września 1939 r., zadeklarował na obszarze t. zw. Generalnej Gubernii lub województwa białostockiego swoją przynależność do narodu niemieckiego lub swoje pochodzenie niemieckie albo podlega wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. R.P. Nr 17, poz. 96).

Art. XIII. W ciągu trzech lat od dnia wejścia w życie prawa małżeńskiego sąd orzeka rozwód, jeżeli małżonkowie po trzyletnim trwaniu małżeństwa zgodnie o to wnoszą.

Art. XIV. § 1. Zawarcie, unieważnienie, rozłączenie lub rozwiązanie małżeństwa, dokonane przed dniem wejścia w życie prawa małżeńskiego, oceniane się według dawnego prawa.

§ 2. Przepis powyższy nie uchybia przepisom dekretu z dnia 6 czerwca 1945 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych, wydanych w okresie okupacji niemieckiej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R.P. Nr 25, poz. 151).

Art. XV. Prawo małżeńskie stosuje się również do małżeństw zawartych, unieważnionych lub rozwiązanych przed wejściem w życie tego prawa w zakresie obowiązków, wynikających z małżeństwa oraz innych skutków cywilnych, przewidzianych w prawie małżeńskim.

Art. XVI. § 1. Małżeństwa, zawarte przed dniem wejścia w życie prawa małżeńskiego, mogą być od tej daty unieważnione lub rozwiązane tylko według przepisów tego prawa.

§ 2. Jeżeli w chwili wejścia w życie prawa małżeńskiego upłynęły już terminy do wytoczenia powództwa o rozwód, przewidziane w art. 24 pkt 1) i 2) tego prawa, powództwo może być wytoczone w ciągu roku od dnia wejścia w życie prawa małżeńskiego, niezależnie od chwili, w której powód dowiedział się o przyczynie, uzasadniającej powództwo.

§ 3. W stosunku do osób, które w związku z wojną, rozpoczętą w dniu 1 września 1939 r., znajdują się w dniu wejścia w życie prawa małżeńskiego poza granicami Państwa, bieg terminu rocznego, przewidzianego w § 2, rozpoczyna się w dniu powrotu tych osób na obszar Państwa. Po upływie jednak trzech lat od dnia wejścia w życie prawa małżeńskiego powództwo nie może już być wytoczone.

Art. XVII. Sprawy o unieważnienie, rozwód lub rozłączenie, będące w toku w chwili wejścia w życie prawa małżeńskiego, ulegają umorzeniu z mocy samego prawa.

Art. XVIII. Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. XIX. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1946 r.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej:

Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:

Edward Osóbka - Morawski

Minister Sprawiedliwości:

Henryk Świątkowski